

19. Počátky filozofického myšlení

- vznik a podstata filozofie
- filozofické tázání, vztah filozofie a jiných forem vidění světa
- periodizace antické filozofie
- učení předsokratiků

Vznik a podstata filozofie

Filozofie = soustava kritického uvažování o problémech bytí, světa, poznání a člověka, *filein* = milovat + *sofia* = moudrost

- vznik na přelomu 7. a 6. stol. př. n. l. na západním pobřeží malé Asie – obchodní křižovatka mezi Řeckem, Asií a Afrikou – kulturní vliv
- přírodní filozofové = presokratici
- drželi se v mezích přírody – společnost se vyvíjí podle přírodních zákonů
- 4. – 3. stol. př. n. l. – Athény = hovoří se o člověku a o společnosti, řečnictví
- 2. – 6. st. př. n. l. – římská filozofie

Filozofické tázání, vztah filozofie a jiných forem vidění světa

- neustále trvajícím procesem narozdíl od otázek, které jsou pouhými střípky, které tvoří tázání

1) tázání KOSMOLOGICKÁ (ř. *kosmos* = svět mající řád × chaos)

- filozofie zrozena jako kosmologické tázání – hledání řádu světa

- otázky:

Co ovládá přírodu?

Řídí něco pohyby?

Co je to změna, pohyb?

Je svět věčný nebo má začátek a konec?

2) tázání ONTOLOGICKÁ (ř. *on hé on* = jsoucí jsoucno)

- tvoří nejobecnější jádro filozofie, ptají se jak jsoucna jsou (nikoli, jak se nám jeví, že jsou)

- otázky:

Jak vznikl tento svět?

Z čeho je tento svět? ...

3) tázání GNOSEOLOGICKÁ (ř. *gnósis* = poznání)

- zabývají se problémem poznání světa; ptají se, jak se nám jeví to, co je

- otázky: Je svět poznatelný?

Je-li svět poznatelný, pak do jaké míry?

Co vlastně poznáváme?...

4) tázání LOGICKÁ (ř. *logos* = slovo, rozum)

- souvisí s tázáními gnoseologickými; neptají se však, jestli můžeme poznávat, ale jak správně poznávat

- později se logika z filozofie oddělila a dnes je samostatnou vědní disciplínou

5) tázání AXIOLOGICKÁ (ř. *axia* = hodnota)

- týkají se hodnot (hodnocení) v různých oblastech lidského světa; hodnoty jsou různé: etické, estetické, ekonomické apod.

- otázky:

Co jsou to hodnoty a kde se vzaly?
 Do jaké míry jsou hodnoty stálé a do jaké proměnlivé?
 Jaká je hierarchie hodnot? ...

6) tázání ANTROPOLOGICKÁ (ř. anthrópos = člověk)

- zkoumají podstatu člověka a jeho zvláštní jsoucna
- vychází z axiologických tázání a v mnoha případech se překrývají
- otázky:

Jaký smysl má existence člověka?

Jaký smysl mají dějiny?

Jakou roli hraje jedinec v dějinách?...

7) tázání ETICKÁ (ř. éthos = mrav, zvyk)

- etika (nauka o chování) je někdy chápána jako něco, k čemu filozofie směřuje; vyjadřuje praktický význam filozofie pro člověka
- etické problémy se týkají hodnot jednání člověka a posuzování lidských činů z hlediska dobra a zla
- otázky:

Co je to dobro?

Co je podstatou lidského štěstí?

Existuje zlo, nebo zlem chápeme nepřítomnost dobra?...

8) tázání ESTETICKÁ (ř. aisthetikos = vnímavost, citlivost ke kráse)

- zabývají se „třetím“ způsobem, jímž se člověk „zmocňuje“ světa: 1. způsob praktický, 2. způsob teoretický, 3. způsob estetický
- otázky:

Proč je něco krásné (libé) a něco ohavné (nelibé)?

Je krásno samo o sobě, nebo je to výsledek našeho vnímání?

Jakou roli hraje krásno v lidském životě?...

Periodizace antické filozofie

antika- období dějin a kultury starověkého Řecka a Říma

období:

předsokratické- 7.-5. stol. př.n.l.

klasické- 5.- 4. stol. př.n.l.

- vznik velkých moudrů- Platon

-FI se obrací na člověka, etiku

helenistické- konec 4. stol. př.n.l.

- Řím vzkvétá, Řecko upadá

- 529. n.l. Justinián ruší školy

- FI zmítána skepsí

→ do prvního vystoupení apoštolů

Předsokratické období

- FI se vyčleňuje, přechod od mýtu k logu
- formování základních FI otázek
- FI tvoří pojmový aparát
- hl. zájmem je svět a hledání základu všeho

Milétští přírodní filozofové

- Milét byl centrem řeckého obchodu
- hledají pralátku arché, ptají se, co je podstatou bytí?

Thales = astronom a matematik, zjistil výšku egyptských pyramid, předpověděl zatmění slunce, pralátkou je **voda**

Anaximénes = za pralátku považoval **vzduch** jako oživující dech

Anaximandros = zakladatel filozofie jako samostatné vědy, původním principem a příčinou bytí je **apeiron** – neomezený a neurčitý

Pythagoras = matematik, astronom, vztahy řízeny číselnými vztahy (aritmos – **číslo**), zkoumal jak svět funguje, ne jak vznikl

Herakleitos = liboval si v temnotách a nesnášel lidi, zakladatel dialektiky, pralátkou je **oheň**

- panta-rei- dialektický názor
- hýlozoismus- životadárné principy
- kosmologie- o řádu světa
- kosmogonie- o pův. světa

Eleaté

- své myšlenky šířili na západním břehu Itálie v kolonizační oblasti Řeků kolem města Elea

Xenofanés = zkoumá pojem Bůh, kritizuje lidství bohů (zvláště v Homérově díle), 1. filozof, jehož dílo se dochovalo

Parmenides = všude něco je, předchůdce ontologie

Zenón = aporie – paradoxy logického rozumu

1. Závod Achillea se želvou

- Pokud má želva sebemenší náskok, pak ve chvíli, kdy se Achilles dostane z bodu A na bod B, je želva již v bodě C. Když je Achilles v bodě C, je želva už v bodě D. Vzdálenosti mezi body se neustále snižují, ale podle Zénóna Achilleus želvu nikdy nedohoní.

2. Letící šíp

- Letící šíp pozorovaný v jakýkoliv okamžik svého pohybu se nachází na jednom místě, v kterém je de facto v klidu. Pokud je ale v klidu v každém okamžiku svého letu, znamená to, že je v klidu i v čase, což znamená, že se nepohybuje.

3. Efesané

Herakles temný = liboval si v temnotách a nesnášel lidi, zakladatel dialektiky, pralátkou je oheň

Demokritos = etika, atomista – jsoucno vyplněno atomy, oceňuje duchovní vlastnosti